

Els educadors socials com a tècnics d'intervenció socioeducativa

en els centres educatius de secundària

I Equip de tècnics d'intervenció socioeducativa TISE

Equip de coordinació: un representant de la Direcció General d'Innovació i Formació del Professorat i un representant de la Fundació Institut Socioeducatiu s'Estel.

Resum

Davant la realitat que hi ha als centres educatius, la inclusió de nous professionals –l'educador social com a tècnic d'intervenció socioeducativa– pot implicar una acció preventiva i de col·laboració amb els equips directius, els educatius i els serveis socials.

És un fet que els centres educatius presenten una circumstància cada cop més complexa amb situacions de conflicte juvenil, de xoc i interacció cultural que generen tensions i conflictes de convivència que requereixen noves formes d'intervenció. L'educació integral de l'alumnat demana a la comunitat educativa una concepció oberta del procés d'ensenyament-aprenentatge, en què es prevegin com a continguts educatius tant els aspectes acadèmics com els familiars i els socials.

Justificació

D'ençà que es va crear la diplomatura d'educació social mitjançant el Reial decret 1420/1991, de 30 d'agost, universitats i associacions professionals han col·laborat a configurar el saber, el saber fer i el saber estar dels estudiants i professionals de l'educació social.

El món universitari i el professional han caminat junts i en col·laboració constant per conformar una professió que doni resposta a les necessitats que la societat actual ens planteja i exigeix.

Ens trobam immersos en una societat en què, amb més freqüència de la desitjada, es produeixen situacions als centres d'ensenyament que no permeten assolir els objectius formatius establerts sense la participació d'altres professionals que aportin noves visions que

---

puguin satisfer les demandes i les necessitats de la comunitat educativa.

La immigració creixent, les noves realitats familiars, les necessitats socials emergents, els canvis socials i culturals, posen de manifest que es necessiten agents dinamitzadors de la realitat educativa i social que hi ha als centres educatius.

El debat sobre la participació o no de l'educador social en el sistema escolar no és nou. Gertrud Bäumer, deixeble de Nohl, considerava l'educació social com una activitat per desenvolupar «fora de la família i de l'escola, com una tasca educativa social i estatal, en tant que es realitzava fora de l'escolar».¹ A. Petrus (1995) defensa que l'educació social no ha de tenir entre les seves competències la responsabilitat de l'acció escolar. Ens diu: «Si l'educació social pretén que l'individu sigui capaç de comprendre el seu entorn social, polític, econòmic i cultural i d'integrar-s'hi de manera adequada, no hi ha cap dubte que es tracta d'una acció pedagògica intencional i reglada, tot i que, com hem vist, només accidentalment escolar». A. J. Colom (1987: 15-34) pensa que l'escola, com a espai d'educació i de socialització, ha de ser objecte d'anàlisi per part de la pedagogia social. D'altra banda, M. X. March (2008) ens diu «no es tracta d'introduir la figura professional de l'educador social en el context escolar, sinó de fer possible que es duguin a terme programes de col·laboració entre la institució escolar i els educadors socials».

Nosaltres consideram que les demandes socials i educatives que avui dia té la comunitat educativa en general requereixen un conjunt d'agents multidisciplinaris que ajudin a donar una resposta satisfactòria a aquesta realitat complexa i canviant en què es concretin unes noves relacions entre el

món educatiu i social. Per això, cal que hi hagi una intervenció socioeducativa que aporti estratègies per aconseguir un major nivell de socialització, unes competències socials que ens permetin viure en la diversitat i l'heterogeneïtat; en definitiva, adquirir conductes prosocials que ens permetin viure millor i en pau.

No són pocs els professors i els professionals que fa temps que hem reivindicat la necessitat de posar en marxa programes d'intervenció socioeducativa als centres d'ensenyament públic.

A la nostra comunitat autònoma, la col·laboració entre la Universitat de les Illes Balears, per mitjà del Departament d'Educació, i l'Associació Professional d'Educadors Socials (APESIB), posteriorment amb el Col·legi d'Educadores i Educadors Socials (CEESIB), ha estat una realitat durant aquests darrers anys: coparticipació en els plans d'estudis dissenyats en la diplomatura, organització de quatre jornades de debat i reflexió, etc.

El passat curs 2007-08, el CEESIB i la UIB-ICE implantaren el primer postgrau d'especialista universitari en intervenció socioeducativa de l'educador i educadora social als centres educatius. Davant l'èxit aconseguit, el mes de març de 2009 s'inicià el segon postgrau a Mallorca i el primer a Menorca i Eivissa.

El desembre de 2008, es va formalitzar un conveni de col·laboració entre la Conselleria d'Afers Socials Promoció i Immigració i la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, amb l'objectiu de millorar la convivència escolar als centres educatius de secundària, i es va començar un programa experimental (Programa per a la Millora de la Convivència Escolar) a vuit instituts de les Illes Balears.

---

¹ Esmentat per Quintana, J. M., 1984, op. cit., pàg. 8.

La Fundació Institut Socioeducatiu S'Estel va ser l'entitat encarregada de seleccionar i contractar els professionals. Set educadores i educadors socials i una treballadora social amb la denominació de tècnics d'intervenció socioeducativa (TISE) amb un contracte d'obra i servei són els encarregats de dissenyar i executar el programa que, de forma experimental, es va iniciar el 7 de gener, i la primera fase del qual va acabar el 30 de juny de 2009. El programa es reinicià el primer dia del curs 2009-2010, de manera que es possibilitava la implantació completa del programa durant tot el curs escolar.

Amb la inclusió dels TISE als centres d'educació secundària, pretenem aportar solucions a problemes de la nostra societat orientades al futur: canviar actituds de professionals, potenciar la inclusió social i incorporar la intervenció socioeducativa als centres com a element diferenciador.

Aquesta concreció ha estat possible amb el convenciment que tenen certes persones i institucions respecte al fet que la intervenció socioeducativa als instituts d'ensenyament secundari és possible i necessària.

Antecedents

La incorporació de la figura de l'educador social als centres educatius és ja una realitat en algunes comunitats autònomes de l'Estat, concretament a les comunitats d'Extremadura, d'Andalusia i de Castella-la Manxa. Des de fa un temps, en aquestes comunitats es valora la necessitat d'abordar les problemàtiques i les necessitats socioeducatives que presenten els alumnes amb un enfocament més interdisciplinari en què l'educador social tingui un paper de mediador entre el centre, els alumnes, les famílies i l'entorn comunitari.

En el cas de la comunitat d'Extremadura, és una iniciativa consolidada, ja que cada centre de secundària disposa d'un educador social que depèn organitzativament de l'equip directiu i que duu a terme una feina coordinada amb els diferents professionals dels centres i els recursos externs.

Les funcions de l'educador social van molt en la línia del programa que s'ha desenvolupat enguany a les Illes Balears; principalment, es treballa en programes per millorar la convivència, l'absentisme, la prevenció i la intervenció amb referència als alumnes que presenten indicadors de risc i les seves famílies; a la formació de pares i mares; a la formació dels alumnes en temes de gènere, habilitats socials, drogues; etc. Tota aquesta tasca es fa en coordinació amb els equips directius, els departaments d'orientació, els tutors, els serveis socials i altres agents implicats.

L'experiència a la comunitat d'Andalusia, encara que és més recent, també va pel mateix camí i es consolida a poc a poc. A Castella-la Manxa no disposen d'un educador social a cada centre, però sí que hi ha la possibilitat que els centres el sol·licitin i, amb un informe favorable d'Inspecció Educativa, puguin incorporar un educador social per treballar, de manera coordinada amb els tutors i l'orientador, tots els aspectes relacionats amb situacions de risc: absentisme, conflictitat al centre, etc.

A altres comunitats com Catalunya, l'educador social treballa amb els centres en programes i projectes amb una coordinació molt estreta entre els centres educatius, els serveis socials i altres entitats. Els projectes específics que desenvolupen estan relacionats amb l'absentisme, la mediació escolar, la gestió i la tramitació de beques i matrícules a l'inici del curs escolar, les aules d'integració, les comissions socials, etc. Encara que no s'hagi introduït la figura de l'educador social als

---

centres, sembla que les línies d'intervenció són les mateixes.

Pel que fa a Euskadi, cal destacar l'experiència de les comunitats d'aprenentatge, en què el paper de l'educador social és molt significatiu com a activador de la participació de les famílies, promotor de la coordinació comunitària, agent actiu en la dinamització de les aules, etc.

A Aragó, concretament a Saragossa, els educadors estan presents en els projectes d'integració d'espais escolars (PIEE) que es desenvolupen als centres d'educació infantil, primària i secundària. En aquest projecte es fa una feina d'intervenció socioeducativa amb alumnes amb dificultats d'integració social.

Totes aquestes experiències, tant les que preveuen la figura de l'educador social dins el centre com les que estableixen una feina des de fora dels centres, constaten un àmbit d'intervenció en el qual, cada vegada més, es fa necessari elaborar projectes i programes comuns mitjançant equips més interprofessionals i multidisciplinaris dins l'educació formal.

Experiència

L'escola compleix un paper socialitzador i educatiu molt important, és en si mateixa un recurs comunitari bàsic per a la societat. Per això, és necessari que els centres educatius siguin espais oberts i facilitadors de processos socials a tots els nivells, tant des de dins cap a fora com des de fora cap a dins.

Si, com hem dit abans, una de les finalitats principals de l'escola és socialitzar, no podem desenvolupar aquesta funció sense tenir un coneixement profund dels alumnes, de les seves necessitats, de les seves inquietuds, del

context sociofamiliar del qual provenen i de l'entorn social al qual pertanyen.

El curs escolar 2008-09 es va dur a terme a les Illes Balears l'experiència pilot d'introduir la figura del tècnic d'intervenció socioeducativa (TISE) als instituts com a nova figura professional, experiència que va posar de manifest la necessitat dels centres de secundària de donar un nou enfocament a l'educació que inclogui no tan sols continguts, sinó també un vessant més ampli, més socioeducatiu. Creiem imprescindible dotar els instituts de professionals formats i amb experiència en l'àmbit social, per tal de crear nous perfils professionals destinats a la prevenció i a la intervenció socioeducativa com a bilateralitat inseparable, i convertir els instituts en centres de formació dels alumnes des d'un punt de vista integral.

L'equip de TISE va treballar en aquesta línia per definir àrees de treball segons la singularitat de cada institut i del seu alumnat. Vàrem recollir unes primeres dades que ens varen permetre treure unes primeres hipòtesis i uns pronòstics. Amb aquestes dades ens vàrem plantejar uns objectius generals per treballar que ens han permès perfilar les funcions en les quals els TISE han intervingut en aquest curs i que varen marcar el punt de partida pel curs 2009-10 d'una manera ja més sistemàtica.

Allò que queda evidenciat després d'aquests mesos de feina intensa (en què s'ha elaborat un primer diagnòstic de l'estat de convivència dels centres de secundària mitjançant l'observació i les dades recollides) és que hi ha aspectes clau en el sistema educatiu que cal tenir com a punt de partida per a qualsevol intervenció, és el que podríem anomenar intervenció tridimensional, en la qual tenim una concepció de l'alumne i de la seva educació com un tot, amb els aspectes **socials, educatius i familiars** com a elements inseparables.

En aquest sentit, l'equip de TISE ha exercit una funció d'eix vertebrador amb tots aquests agents que participen d'una manera o l'altra en el procés socioeducatiu dels alumnes. Hem donat suport a àrees socioeducatives en què ha estat necessària la nostra intervenció, a fi de reforçar la tasca del departament d'orientació; hem elaborat conjuntament propostes, i hem treballat basant-nos en la prevenció i la reorientació, amb un alt índex d'incidència i satisfacció en la comunitat educativa.

Ens trobam que cada territori i cada institut té un alumnat amb un perfil diferenciat i uns equips amb unes prioritats i un estil de treball determinats. L'equip de TISE s'hi adaptà al màxim, però intentant donar nous punts de vista i nous estils d'intervenció, sempre tenint en compte que era una experiència pilot en què calia perfilar el com, el què i el quan a partir de les experiències.

També hem hagut de fer una presentació a tota la comunitat educativa dels continguts i dels objectius inicials de la nostra intervenció, ja que els professors i els alumnes encara no coneixen la figura de l'educador social. A més, donar a conèixer un nou recurs i posarlo a disposició del sistema organitzatiu del centre ha estat una tasca complexa, però enriquidora.

En aquesta línia, i atesa l'àmplia experiència de l'equip de TISE en el món social, procuràrem transmetre a la comunitat educativa que la nostra funció és multidisciplinària: prevenció, intervenció i seguiment. Hem hagut d'explicar que el nostre encàrrec no tan sols s'adreçava als casos disruptius i de risc, sinó que la nostra intervenció es dirigia a tot l'alumnat.

Podríem dir que aquesta ha estat la nostra primera intervenció, la purament informativa, la d'explicar que la nostra feina incloïa

l'oportunitat d'oferir nous punts de vista i nous enfocaments per abordar certes situacions disruptives, és a dir, una manera de fer més socioeducativa i reparadora.

Teníem clar que tota la feina havia de ser inicial conjunta, i en estreta col·laboració amb el departament d'orientació i l'equip directiu. Érem conscients que no hi podia haver una nova figura professional de TISE sense una supervisió inicial. Érem conscients que havíem de conèixer primer el funcionament intern dels instituts, els diferents equips, els programes i els alumnes. Era un treball d'observació, de recollida d'informació i també de petites intervencions, però sense grans expectatives.

Amb aquest punt de partida podríem parlar de diferents fases:

En una primera fase vàrem dur a terme uns primers encàrrecs que ens varen permetre elaborar propostes d'intervenció des d'un vessant més preventiu, com, per exemple, posar en marxa projectes de mediació escolar, conjuntament amb el departament d'orientació i els tutors (presentació del projecte i formació d'alumnes mediadors), enfocada a tots els alumnes de l'instituts.

En una segona fase se'ns va demanar una intervenció més concreta i específica amb grups d'alumnes dels quals calia fer un seguiment més intens i amb qui era necessari treballar aspectes d'habilitats socials i motivació acadèmica.

En una tercera fase vàrem fer un treball individual més concret amb alumnes i famílies seguint un protocol de derivació de l'equip directiu, el departament d'orientació o l'educador de serveis socials.

Una quarta fase molt important va ser el treball dins l'àrea comunitària, que també ha tingut molta incidència en la tasca de tot l'e-

---

quip de TISE, ja que ha estat molt necessari estimular-la pràcticament a tots els centres. En aquest aspecte, s'han potenciat les relacions entre els instituts i els recursos de l'entorn i s'han creat nous canals d'informació i derivació per poder elaborar un circuit fluid i articular tota la informació per mitjà del treball en xarxa.

Així, cal parlar de la feina conjunta que hem fet tots els TISE amb els centres municipals de serveis socials, tant amb alumnes amb expedient, com amb els que no en tenien però que eren susceptibles d'estar en situació de risc. Creim que aquest és un punt clau, ja que cal continuar creant protocols de coordinació i traspàs d'informació.

La prevenció i la intervenció anticipada, lligada moltes vegades a un bon seguiment i a una coordinació, fan que es puguin evitar mals majors.

Finalment, pel que fa a aquest treball en xarxa, cal comentar la molt bona acollida que ha tingut la figura del TISE per part dels pares. Podríem dir que tots els contactes que hem fet han estat molt satisfactoris i han comptat amb un alt grau de col·laboració.

Ha quedat de manifest que els pares agraeixen el suport i l'acompanyament rebut en aquelles situacions en les quals se senten desbordats. És clara la responsabilitat del pares, però moltes vegades estan desesperats davant la impotència de posar límits als seus fills. Aquest és un repte per als TISE: crear nous espais de col·laboració amb les famílies i estimular la participació en la coeducació dels fills tant al centre com fora d'aquest.

Aquesta mobilitat en l'actuació ens permet formar part dels equips dels instituts, i alhora tenir prou flexibilitat per poder treballar fora, amb els pares, els serveis

socials, les entitats de la comunitat, etc. Amb això i una bona coordinació amb tots els agents, es pot fer molta feina; per tant, cal aprofitar-ho.

Aquests són uns quants exemples de la feina que s'ha duit a terme en aquest curs. Volem deixar palès que s'han creat nous canals de col·laboració molt estrets i s'han reforçat els que ja hi havia i funcionaven, que s'han estimulat els canals participació activa dels alumnes dins els instituts i que s'han creat nous canals d'informació amb recursos i propostes lúdiques de la comunitat per acostar-los als alumnes.

Només ens cal dir que, com a filosofia i pedagogia compartida amb el sistema educatiu, entenem la concepció processal de l'aprenentatge de forma global, i amb aquesta experiència pilot ho hem posat de manifest. Hem detectat la necessitat que tots els agents que treballen dins i fora dels centres s'impliquin més en la tasca de generar una consciència de comunitat educativa i social, i així promoure i desenvolupar la feina educativa a tots els nivells: formals, no formals, lúdics i de lleure.

Estam davant una nova concepció dels instituts; la incorporació dels TISE implica la responsabilitat que cada centre creï un clima de convivència positiu en què els alumnes puguin desenvolupar relacions positives i constructives entre els grups d'iguals i amb les figures adultes com a referent.

Hem de tenir clar que els centres educatius són un espai idoni per prevenir, atès que els infants i joves hi passen un període clau del seu aprenentatge. L'escolarització obligatòria permet accedir als alumnes, a les seves famílies i, de fet, a tota la comunitat des d'una posició legitimada socialment.

Tot un repte professional que afrontam amb il·lusió i amb ganes de treballar.

EL PROGRAMA EXPERIMENTAL PER MILLORAR LA CONVIVÈNCIA ALS CENTRES EDUCATIUS

La figura professional d'un tècnic d'intervenció socioeducativa

---

Els centres educatius tenen noves necessitats que impliquen la inclusió de nous professionals. D'aquí ve la creació de la figura del tècnic d'intervenció socioeducativa. La seva funció és preventiva, col·laboradora amb els equips directius, els educatius i els serveis socials, per integrar tots els alumnes i per fer un seguiment dels que es troben en risc d'exclusió social. Alhora pretén ser facilitadora de la relació entre el centre escolar i les famílies.

És un fet que els centres educatius presenten una realitat cada cop més complexa amb situacions de conflicte juvenil, de xoc i d'interacció cultural que generen tensions i problemes de convivència que requereixen noves formes d'abordatge. Per això, es fa necessària la col·laboració entre els centres educatius i les famílies, especialment en els casos en què la situació familiar afecta de manera inadequada el desenvolupament dels alumnes.

Avançar en la prevenció del conflicte en l'àmbit educatiu

La Conselleria d'Educació i Cultura, juntament amb la Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració, ha considerat necessari desplegar aquest programa experimental que permetrà avançar en la prevenció del conflicte en l'àmbit educatiu implicant-hi les famílies i els serveis socials comunitaris.

Ambdues conselleries, conscients d'aquesta situació, han iniciat de comú acord el programa experimental per millorar la convivència

als centres educatius de secundària mitjançant la incorporació d'un tècnic d'intervenció social als centres, el qual ha de permetre que es puguin adoptar les mesures adequades per afrontar els problemes plantejats.

Objectius del programa

El programa proposat es concreta amb la introducció d'un tècnic en intervenció social als centres educatius. Els seus objectius són:

- Millorar la convivència als centres d'educació secundària mitjançant la inclusió de la figura professional de l'educador social.
- Reforçar la col·laboració entre els centres educatius i les famílies, especialment en els casos en què la situació familiar afecta de manera inadequada el desenvolupament dels alumnes.
- Aprofitar els recursos comunitaris que es troben al lloc en el qual està ubicat el centre per ajudar a prevenir i resoldre situacions de conflicte.

Les funcions dels tècnics d'intervenció socioeducativa

- Participar en l'elaboració de propostes de relació del centre educatiu amb l'entorn social i col·laborar a implantar-les.
- Prevenir les situacions de conflicte i potenciar la convivència als centres.
- Establir vincles amb l'alumnat en situació de risc, incidint tant en horari lectiu (esplais i activitats complementàries) com en horari no lectiu.
- Fer el seguiment de les situacions d'absentisme escolar en col·laboració amb els serveis socials municipals, els educadors de serveis socials, el policia tutor, el departament d'orientació, l'equip directiu i el tutor de cada grup.

- Fer el seguiment dels casos que presenten problemes de convivència i integració social en coordinació amb l'equip directiu del centre, l'equip educatiu i els serveis socials municipals.
- Dur a terme actuacions que reforcin la implicació educativa de les famílies d'alumnes que es considerin en situació de risc.
- Col·laborar en activitats de formació de pares i mares d'alumnes que es troben en situació de risc.
- Col·laborar en la programació, la posada en marxa i la dinamització d'activitats extraescolars, tant al centre com en altres espais comunitaris.
- Dur a terme altres funcions que l'equip directiu del centre li pugui encarregar per afavorir la convivència i la integració de tots els alumnes.

Implantació del programa

criteris de selecció dels centres.

Per poder participar en el programa, es va donar prioritat als centres que complien els requisits següents:

- Disposar d'un pla de convivència que afavoreixi la inclusió de tots els alumnes.
- Presentar un pla per integrar aquesta figura professional dins el seu pla d'actuacions.
- Comptar amb el suport del Consell Escolar i amb el compromís de l'ajuntament per dur a terme aquest programa.
- Trobar-se el centre en zones/barris amb més incidència de problemàtica infantil i juvenil.
- Tenir experiències o propostes d'obertura del centre en horari no lectiu per tal de desenvolupar activitats socioeducatives.
- Presentar indicadors significatius com el percentatge d'alumnes amb necessitats específiques de suport educatiu, el percentatge d'alumnes amb problemes d'absen-

tisme escolar i d'altres (alumnes en programes d'intervenció socioeducativa PISE o ALTER, nombre de grups de l'ESO, etc.).

L'experiència pilot s'ha desenvolupat en un centre de Menorca, un centre d'Eivissa i a sis centres de Mallorca, dels quals tres estan ubicats a Palma (un a cada zona escolar i tres a la part forana).

Tècnics d'intervenció socioeducativa

Antònia Maria Julià Sagreras
Susana Salas Planas
M.ª Ángeles Villalba Moya
Jaume Font i March
Cristina González Gámez
Mica Garau López
Xisca Cardell Torrejón
Mireia Vich Fluxà

Coordinadors del programa

Servei d'Atenció a la Diversitat (Direcció General d'Innovació i Formació del Professorat). Conselleria d'Educació i Cultura.

Fundació Institut Socioeducatiu S'Estel. Conselleria d'Afers Socials Promoció i Immigració.

Relació de centres que han participat en el programa

IES Politècnic (Palma)
IES Juníper Serra (Palma)
IES Quartó de Portmany (Sant Antoni de Portmany)
IES Can Peu Blanc (sa Pobla)
IES Felanitx (Felanitx)
IES Cap de Llevant (Maó)
IES Josep Sureda i Blanes (Palma)
IES Calvià (Santa Ponça, Calvià)